

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

הגאולה העתידה - 'שלה אורך ואמתך'

בין המצרים תשע"ז

ירושלים - 'ראה' שלם

א] בגמרא במנחות (פז, ב) איתא, כתיב (ישעי' סב, ו) על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, המזכירים את ה' אל דמי לכם, ופירש רש"י 'שהשומרים' הם מלאכים שתמיד לא יחשו, ומאי אמרי, הכי אמר רבא בר רב שילא אתה תקום תרחם ציון, ר"נ בר יצחק אמר בונה ירושלים ה', ומעיקרא קודם שחרב, מאי הוה אמרי כי בחר ה' בציון אוה למושב לו.

ומאימתי 'בחר ה' בציון', איתא במדרש מדרש תהלים (עו, ג) על הפסוק 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', אמר ר' ברכיה מתחילת ברייתו של עולם עשה הקב"ה בירושלים סוכה, כביכול שהיה מתפלל בתוכה, יהי רצון שיהיו עושין בני רצוני כדי שלא אחריב את ביתי ומקדשי, כיון שגרם החטא מה כתיב, ויחמוס כגן סוכו שיחת מועדו (איכה ב, ו) מקום שהיה מתוועד בתפלה, ומתבאר לנו שמיום בריאתו של עולם כבר עשה ה' סוכה וקבע להשרות שכינתו בירושלים, וכמו שנאמר עוד (שם קלב, יג-יד) 'כי בחר ה' בציון אוה למושב לו, זאת מנוחת עדי עד פה אשב כי אותיה'.

וכן איתא במדרש רבה (פרשת וירא נו, יד) לגבי הר המוריה 'אברהם קרא אותו יראה וכו', שם קרא אתו שלם וכו', אמר הקב"ה וכו' אלא הריני קוראו כמו שקראו אותו שניהם ירושלים יראה שלם, ר' ברכיה בשם ר' חלבו עד שהוא שלם עשה לו הקב"ה סוכה והיה מתפלל בתוכה, הדא הוא דכתיב ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון, ומה היה אומר יהי רצון שיראה בבניין בית המקדש ע"ש.

ובדרושי נחלת דוד (דרוש ח') ביאר את הדברים, דהנה בארץ ישראל יש לה מעלה יותר משאר הארצות, כי עליה נאמר (דברים ח, ט) ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה, והכוונה בזה ששלמות כל הארצות ומעלותיהם יסודם מארץ ישראל, כי מארץ ישראל ומקום המקדש הושתת כל העולם, וכדאיתא במדרש רבה (במדבר יב, ד) לגבי 'אבן השתייה' ויש כביכול גידים שמולכים מאר"י לכל העולם וכמבואר כל זה בחז"ל.

ויש עוד מעלה יתירה לאר"י כמו שנאמר (שם יא, יב) 'ארץ אשר ה' אלוקיך דרש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה', והכוונה בזה שכל הארצות מונהגות ע"י שרים של הבורא עולם, ורק אר"י התייחדה בכך שה' עצמו כביכול דורש אותה ותמיד עיני ה' בה, וחידוש זה שכל שאר הארצות מונהגות ע"י שרים, נתחדש בדור הפלגה ולא קודם לכן, שבתחילה היה הכול שוה בהשגחת השי"ת, ורק לאחר שהפיצם ה' כשהתגאו 'נעשה לנו שם' הפיצם השם ומסר את ארצותיהם להיות מונהגים ע"י שרים.

ומעתה ביאר שלכן שם קרא לארץ ישראל 'שלם' כי בתחילה המיוחדות של אר"י הייתה רק בזה שממנה מושפע כל השפע לעולם, אולם אברהם קרא לו 'יראה', והיינו משום שבזמן אברהם,

אחר דור הפלגה, נתחדש ענין זה שרק המקדש ואר"י מונהגים ע"י הקב"ה בעצמו בלא שרים ולכן הם נקראים 'יראה', ולכן הקב"ה קורא לה בשם 'ירושלים' שכלול משני השמות, משום שהאמת היא שקיימות בה שתי המעלות.

והוסיף עוד שגם לעתיד לבוא יחזרו ההנהגה והשגחה ע"י ה' יתברך לכל העולם בלא שרים, ולפיכך יחזור לה השם 'שלם', ובוזה ביאר מה שנאמר ויהי 'בשלם' סוכו וביארו חז"ל אימתי בזמן שמעונתו בירושלים דהיינו לעתיד לבוא, שבאותו הזמן יחזור להיות שמו 'שלם', ובוזה ביאר מה שאמרו 'עד שהוא שלם עשה לו הקב"ה סוכה', היינו שמקום הבית שבו הקב"ה מתפלל התייחד שהמשיך כפי תחילת ברייתו שנקרא 'שלם' שממנו הושפע לכל העולם.

ויש להתבונן למה היה צריך הקב"ה מתחילת ברייתו לבנות סוכה בירושלים ולהתפלל בתוכה, ונראה ע"פ מה שנחלקו תנאים ביומא (נד, ב) מהיכן נברא העולם 'אחכמים אומרים מציון נברא וכו' ואומר מציון מכלל יפי ממנו מוכלל יפיו של עולם', ולכן כבר משעת בריאת העולם הושתת העולם על הסוכה שבה הקב"ה כביכול מתפלל ומשפיע שפע לכל העולם.

ובאמת במדרש (שם) נראה עוד שלא רק קודם החורבן הקב"ה מתפלל יהי רצון שיהיו עושין בני רצוני כדי שלא אחריב את ביתי ומקדשי, אלא גם לאחר החורבן הקב"ה בוכה שיתבטל היצר הרע, ועי"כ יוכל לחזור ולבנות שוב את בית המקדש, וזוהי הכוונה במה שאמרו 'ומה היה אומר יהי רצון שיראה בבניין בית המקדש', משום שהקב"ה תמיד מצפה ומייחל שיוכל להשרות את שכינתו בבית המקדש ובישראל [וכבר נתבאר הענין עוד בדרוש על שלושה דברים בוכה הקב"ה ע"ש].

בזכות מידת אהרן -

נראה כבוד ה' אל כל העם

ב] וזנה ברמב"ם (פ"ג מהל' חנוכה הי"ב) כתב 'מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כך היה, אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל מתחיל ואומר הללויה, וכל העם עונין הללויה, וחוזר ואומר הללו עבדי ה', וכל העם עונין הללויה וכו', עד שנמצאו עונין בכל ההלל הללויה מאה ושלוש ועשרים פעמים סימן להם שנותיו של אהרן, ומקורו במסכת סופרים (טז,) ועי' בזה גם בתוס' יו"ט (סוכה ה, ב).

ונראה הכוונה ברמז זה, שהרי היה ריגון על אהרון שבחטא העגל כביכול חטא אהרון, ובחז"ס (ריש פרשת חוקת) ביאר שזו כוונת המדרש (פסיקתא זוטא - קכ, א): מה ראה קרח לחלוק על משה, פרשת פרה אדומה ראה, היינו שקרח טען על אהרון שחטא בעגל ולכן צריך כפרה ע"י פרה אדומה, דאם לא היה חוטא לא היה צריך לכפרה, ולכן קרא תיגר על אהרון, ועל זה רמז לנו הרמב"ם ששנותיו של אהרון כולם שווים לטובה קכ"ג שנים של הללויה.

ממש וכל אחד ואחד הוא כאיבר מהגוף השלם של 'כלל ישראל'. ומעתה ביאר שבשביל לזכות לגאולת מצרים היה צורך שיגאלום משה ואהרן בכדי לזכות לשלום מצד שני החלקים הללו, שאהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום (אבות פ"א מ"ב), היה מאחדם מבחינת הבניין כמו 'בית' שהלבנים מתאחדים ע"י הסיד, ומשה היה מאחדם כגוף אחד ממש ע"י שלימדום תורה ומצוות. ולזה בקשו בני ישראל שגם לעתיד לבוא שלח לנו עוד שנים כנגדם, שנאמר שלח אורך ואמתך, והכוונה 'אורך' שיאיר עינינו בתורתך ולא תהיה שום מחלוקת, ואז יהיו מאוחדים ע"י התורה, ו'אמתך' שיסיר השקר והתרתמית מישראל שזהו הגורם לפירוד ומחלוקת, וע"י זה יהיו מוכנים לגאולה, ואמר הקב"ה אני עושה כן, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות על בנים ויהיו מאוחדים כבנין אחד, והמלך המשיח הוא יאיר עינינו בתורתך ונהיה מאוחדים ממש כגוף אחד, ואז יבוא הגואל במהרה בימינו ע"ש.

ונראה שלכן בתחילה יבוא אליהו הנביא ויבנה את 'בית ישראל', ורק אח"כ יבוא משיח צדקנו שיאיר עינינו בתורה ונהיה כבר ממש כגוף אחד, וע"י זה יהיה עיקר גאולתנו. וענין זה מתבאר היטב עם מה שנתבאר כבר בכמה דוכתי שהגאולה העתידה תהיה רק בשביל תורה שבע"פ וכמו שאמרו חז"ל במדרש רבה (ויקרא ז, ג) 'אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות'.

ולפי המבואר נראה שנכלל בזה עוד, שסילוק העננים פטירת אהרן הוא להראות לנו שגם ביהמ"ק שהוא סוכך עלינו יחרב, ומה שהעננים חזרו בשביל משה בא לרמז לנו שלעתיד לבוא הגאולה תהיה רק ע"י התורה, והיא תביא את בנין בית המקדש, ונורא למתבונן!

קירוב הגאולה - תורה ומעשים טובים

ד] באבות (א, ב) תנן 'על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', ובירושלמי (תענית פ"ד ה"ב) אמרו על כך, 'ושלשתן בפסוק אחד (ישעי' נא, טז) ואשים דברי בפיך זו תורה, ובצל ידי כסיתך זו גמילות חסדים, ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זכה לישב בצילו של הקב"ה, הדא היא דכתיב מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. לנטע שמים וליסד ארץ אלו הקרבנות, ולאמר לציון עמי אתה אלו ישראל'.

ומצאנו עוד בגמרא בברכות (ח, א) על הפסוק (תהלים נה, יט) פדה בשלום נפשי מקרב לי, 'אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם', ומתבאר שע"י שאדם עוסק בשלושת עמודי העולם תורה עבודה וגמילות חסדים זוכה הוא לקרב את הגאולה וכאילו פדה את ה' יתברך ובניו מבין האומות.

וענין זה רמזו גם כמה שנאמר (ישעי' לה, ג) 'חזקו ידים רפות וברכים כושלות אמצו, אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו', וביאר בצפנת פענח למהרי"ט (פ' ואתחנן) שזה מדבר על שלושה דברים שהעולם עומד עליהם, תורה עבודה וגמ"ח, 'ידים רפות' בתורה (כמו ידי משה), 'ברכים כושלות אמצו' היינו עזרה לזולת שהוא גמילות חסדים וכמו ותרא כי מתאמצת (רות א, יח), 'ונמהרי לב' זו עבודה שבלב שהיא תפלה כמו שנאמר ולעבדו בכל לבבכם, וזה מה שאמר הנביא לישראל שיתחזקו בעמודי העולם ובזה יזכו להמשיך שפע ברכה עליהם.

ונסיף ונבאר שנרמזו בזה ענין חדש אשר מתגלה לנו, ונקדים הדנה בתענית (ט, א) איתא שניתנו לישראל באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר וכו' וחזרה בזכות שניהן, מת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו' חזרו שניהם בזכות משה, מת משה נסתלקו כולן, ע"ש.

ולכאורה אינו מבואר דאם שלוש המתנות הללו יכלו להתקיים בזכות משה רבינו ע"ה בעצמו, א"כ למה אחר פטירת מרים נסתלקה הבאר וחזרה בזכות שניהן, וכן אחר פטירת אהרן נסתלקו ענני הכבוד וחזרו בזכות משה, וביאר המהרש"א (שם) שהטעם שנסתלקו המתנות אחר פטירת מרים ואהרן להורות שעד עתה עמדו הבאר והמן בזכותם, ובמקו"א (בדרושים פרשת חוקת) נתבאר עוד בענין זה.

ונראה לבאר את הצורך הגדול ללמדנו שענני הכבוד היו בזכות אהרן, ע"פ מה שכתב המשך חכמה (פרשת יתרו כ, יח) 'לכן מן שירד בזכות משה, לא ידעו בני ישראל מה הוא (שמות טז, טז), כי לא השיגו ערך רוחניותו, ונשתנה הטעם בין צדיקים לרשעים כמו שאמרו 'ונפשנו קצה בלחם הקלוקל' וכו' עד שבא אהרן ושרת בבגדי כהונה גדולה, ששם היו כלולים על לבו כל שמות שבטי בני ישראל בחושן ואפוד, ובגדיו היו מכפרים כל אחד כפרה מיוחדת על ישראל (זבחים פח, ב), והוא מפני כי אהב שלום ורדף שלום (אבות א, יב) וכו', לכן נראה כבוד ה' אל כל העם. וכן העננים שירדו בזכותו היו מקיפים כל ישראל - כולם כאחד. וזה שאמר הלל הזקן שהיה במדרגת אהרן כידוע (אבות א, יב): אם אני כאן הכל ראויים להיות כאן במקדש לשאוב רוח הקודש, אבל אם איני כאן מי כאן - מי ראוי להיות כאן במקום קדוש כזה. כי משמאי וחבריו מעלתם גדולה כל כך עד שלא יוכלו העולם וכללות ישראל להתקדש על ידם וכו' ע"ש בנוראות הדברים.

ומעתה יש לבאר שלכן נסתלקו העננים בפטירתו של אהרן, ונתבאר שאע"פ שחזרו בזכות משה, מכל מקום הסתלקו בתחילה בכדי להורות לנו שעד עתה היו בזכותו של אהרן, והכוונה בזה ללמדנו את סגולתו המיוחדת של אהרן בבניין אחדות כלל ישראל ע"י שהיה רודף שלום, ובנה וחבר בין חלקי ישראל אף אלו שלא היו ראויים להידבק בו ובדרגתו כמו שביאר המשך חכמה, וכמה עלינו להתחזק בדברים הללו, ובפרט היום (ר"ח אב) שהוא יום פטירתו של אהרן.

גאולת העתידה - אחדות ישראל

ג] והנה איתא בילקוט שמעוני (מלאכי רמז תקצה) 'אמרו ישראל בגאולה ראשונה כתיב שלח משה עבדו אהרן אשר בחר בו, שלח לי אף שנים כנגדם שלח אורך ואמתך, אמר הקב"ה הנני משלח שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא הרי אחד, והשני הן עבדי אתמך בו בחירי רצתה נפשי, והיינו שהגאולה הראשונה הייתה ע"י משה ואהרן והגאולה שלעתיד לבוא תהיה ע"י אליהו ומלך המשיח.

וביאר הנחלת דוד (דרוש יא) שהכוונה בזה שהצלחת כלל ישראל היא כשהם מאוחדים ואגודים זה בזה, וכמו שאמרו (עוקצין ג, יב) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שבזה תלויה כל הצלחתם ואם ח"ו להיפך אזי נשארים מרוקנים ח"ו מכל ברכה. ומצאנו שענין השלום שבכלל ישראל נרמז בשני אופנים, הא' שנמשלו לבית כמו בבניית בית שנבנה כשמניחים לבינה על גבי לבינה ומחברים אותם בסיד זה לזה, וזהו שנאמר 'בית יעקב' 'בית ישראל', והב' הוא יותר מכך שכלל ישראל הם כגוף אחד

הפסוק, דלעיל בסוגיא שם איתא שמעשיהם של צדיקים מגינים עליהם ע"ש, ונראה שלהיות חומה ומגדל צריך שיהיה ת"ח עם תורה ומעשים טובים, בבחינת משה ואהרן, וזהו המשך הפסוק 'אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום' היינו שבהצטרפות ששני הדברים הללו אז יהיה שלום אמיתי, ונזכה לגאולה השלימה שתלויה בשלום וכפי שנתבאר.

ואיתא בפסיקתא רבתי (פל"ה) על הפסוק רוני ושמחי, 'אימתי מתקיים הדבר הזה, בשעה שהקב"ה גואל את ישראל, קודם שלשה ימים שיבא משיח, בא אליהו ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם ואומר הרי ארץ ישראל עד מתי אתם עומדים בחורב צייה ושממה, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואח"כ אומר להם בא שלום לעולם שנאמר (נחום ב, א) הנה על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום, כיון ששמעו רשעים הם שמחים כולם ואומרים זה לזה בא שלום לנו, ביום השני בא ועומד על הרי ישראל ואומר טובה באתה לעולם שנאמר (ישעיה נב, ז) מבשר טוב, ביום השלישי בא ואומר באתה ישועה לעולם שנאמר (שם, נ"ב) משמיע ישועה, וכיון שהוא רואה את הרשעים שהם אומרים כך, לכך אומר לציון מלך אלוקיך (שם), ללמדך לציון ולבניה בא ישועה ולא לרשעים וכו' ע"ש.

וכוונת הדברים שמי ששייך ל'מציון מכלל יופי' שממנו הושתת יפיו של עולם, היינו הצדיקים שייכים לירושלים ולמקדש, הוא שייך ל'ציון מלך אלוקיך' ולזכות לגאולה העתידה שיבשרנו אליהו הנביא במהרה בימינו, כי שלום וטובה שייך רק לצדיקים, ולפיכך רק להם באה הישועה, שהרי בזכותם יבנה המקדש ולזה הקב"ה יושב ומצפה ומתפלל בסוכתו ואומר 'הי רצון שיראה בבניין בית המקדש', ע"י שיעשו תשובה ויבטלו את היצר הרע וכפי שנתבאר לעיל (אות א).

ובזה נבאר מאמר הפסוקים (תהילים קכב) 'שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלוקיני אבקשה טוב לך', וכבר ביאר הגר"א במשלי (כז, י) על הפסוק 'רעך ורע אביך אל תעזב' שהכוונה בזה על התורה והמצוות שהם 'רעך ורע אביך', ולמענם הקב"ה ידבר 'שלום' ויבקש 'טוב' בגאולה העתידה וכמבואר במדרש, וכל זה למען 'בית ה' אלוקיני' שהוא יבנה בקרוב בזכות הצדיקים השייכים לציון ולירושלים.

והנה באבות דרבי נתן (פ"ח) איתא 'מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך בדרך, ורץ אחריו ר' יהושע אמר לו אוי לנו שאבד בית חיינו מקום שהיה מכפר על עונותינו, א"ל אל תירא יש לנו כפרה אחרת תחתיה, א"ל מה הוא, א"ל כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו, ו), ומתבאר שגמילות חסדים מכפרת כקרבתנות זובחים.

ונראה להסביר את הדברים ע"פ דברי הבה"ל (דרוש טז) שכתב לבאר את הפסוקים (ישעי' טא ט- י) ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. שוש אשיש בה' תגל נפשי באלוקי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני וגו'. וביאר שכשנתבונן בגלות הזו כמעט כל המצוות אין ביכולתנו לקיימם בכל פרטיהם בתכליתם מלבד מצות צדקה שעדיין היא בשלימות שהרי אין לה קצבה כמה לתת וכל אחד צריך לתת לפי עשרו, והנה ידוע שכל התורה והמצוות נקראים בזוה"ק בשם לבושיין לנשמתא וחלוקי דרבנן, אשר בהם מתלבשת נשמתם של ישראל והם לבושי כבוד לו בזה העולם ובבא.

ולפ"ז ביאר שבתחילה בא הכתוב לומר שאף כשישראל ירדו מאוד ויהיו מעורבים בתוך העמים, מכל מקום כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברך ה', שזוהי המעלה שיש להם בעצם שהם בנוי של ה' יתברך וניכרים ע"י זה בכל מצב, והוסיף עוד הנביא להתבונן וגדלה שמחתו שאע"פ שכל המצוות ניטלו מהם בגלות, אבל מצות צדקה עוד נתחזקה בידם אשר בזכותה יושעו ויגאלו, וכמו שנאמר (ישעי' א, כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, וזהו שאמר שוש אשיש וגו' כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני, היינו שנתן לנו מלבושי כבוד ובהם יושיענו, ולכן הצדקה נקראת 'בגדי ישע' וזה 'מעיל צדקה'.

ומעתה יש לבאר גם את דברי האבות דר"ג שמצות חסד מכפרת כקרבתנות, דלפי המבואר שמצות צדקה וגמילות חסדים עומדת לנו בשלימות גם בגלותנו שהרי החיוב לקיימה היא כפי מה שיכול וכש"כ הבה"ל, ממילא היא זו שממשיכה לכפר עלינו כשאין לנו מקדש להקריב בו קרבתנות, ולכן מצוה זו היא ה'בגדי ישע' שלנו להושיענו מגלותנו.

והנה בשיר השירים (ח, י) כתיב 'אני חומה ושדי כמגדלות, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום', ובגמרא בב"ב (ז, ב) איתא, אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, ונראה בבואר המשך

לרפואת
אליהו בן יפית נ"ו
בתושח"י

